

HAZIM SAFIKOV

ATTILA

(Színmű 2 felvonásban)

**Baskírból fordította:
DABI ISTVÁN**

(a művet a szerző kéziratban bocsátotta a rendelkezésemre)

I. FELVONÁS

1. JELENET

A háttérben Baskort elkerített udvara látszik. Gyerekek játszadoznak, szolgák járkálnak fel-alá. Gyerekek sírása hallatszik. Mindenfelé sürgés-forgás. Az előtérben Baskort anyja, Fatanat és Baskort felesége, Pitubaj.

- FATANAT Lányom, egy gyerek már kora hajnal óta hangoskodik. A tied az?
- PITUBAJ Igen, az enyém, Vatan. Ma metélték körül. Nagyon is férfiasan viselte, meg sem mukkant.
- FATANAT Pont úgy, ahogyan negyven évvel ezelőtt az apja. Ezért légy büszke, lányom, a fiad az apjára ütött. Ha az Isteneink úgy akarják, ő is ugyanilyen bátor, derék uralkodója lesz a népünknek.
- PITUBAJ Én is remélem. De most valami nyugtalanít. Az a szuka-szülte kutya-fajzat... mi is a neve? Ha jól tudom, Mundzuk... Apró termetű, korcs embereivel támadott miránk...
- FATANAT Igen, Mundzuk... A környékünkön nagyon sokan vannak... Régebben még csak észre sem vettük őket, de mostanra annyira elszaporodtak, hogy már el sem férnek a saját földjeiken, ezért mások területeire fáj a foguk... a karmukat fenik...
- PITUBAJ Azt beszéljük, hogy az asszonyaik olyan termékenyek, mint a szukák. Mindegyikük tíz-húsz kölyköt ellik.
- FATANAT Miért utálsz ennyire őket, menyem? Belőled nemes szarmata őseid szólnak... Az Irk birodalom urainak büszkesége visszhangzik... Híres nemzetségből származol...
- PITUBAJ Most leginkább a férjemért nyugtalankodom, anyám. Ha történik vele valami, mit tegyek... Rosszat sejtek...
- FATANAT Ne beszélj így, lányom! Ma éjjel én sem tudtam lehunyni a szemem. Miért mentek el a hunok közelébe? Hol maradnak ilyen sokáig?
- PITUBAJ Nyergeljem fel a lovamat, és az íjászaimmel menjek elébe? Meguntam már a tétlen várakozást.
- FATANAT Lányom, nagyon is jól emlékszem, hogyan érkeztél meg lóháton az udvarunkba. És sok íjásznál messzebbre lőtted a nyilat. De most anya vagy, és már véget ért az az idő, amikor lovon száguldozhatsz a férjed nyomában. A szokásaink és a törvényeink szerint most már a gyerekkel kell törődnöd. Tedd le a gyeplőt és foglalkozz inkább a családi tűzhellyel. *(Felkiált)* Habrau apó, hol vagy?... Hívjátok gyorsan ide Habraut!
- HABRAU *(Megjelenik az ősz lantos, fejét hajt a nők előtt.)* Asszonyom, te hívtál?
- FATANAT Igen, én. Már két napja mindent felforgatunk érted, de sehol sem találunk. Meg tudnád mondani, hogy a kán miért nem ért még haza?

HABRAU Tisztelt Anyánk, és Te, házaink fénye, Pitubaj! Amióta tegnap a kán távozott hazulról, én a szememet az égre emelem, a fületem a szél felé tartom. Szerettem volna én is vele menni, de szigorúan rám parancsolt, hogy maradjak itthon. Állandóan csak azon töröm a fejem, hogy miért nem vitt magával.

PITUBAJ És miért? Rájöttél már?

HABRAU Talán már rá.

FATANAT Ha tudod, mondd meg gyorsan, hogy ne idegeskedjünk tovább! Ne tégy úgy, mintha lenyelted volna a nyelved! Beszélj, ne hagyj minket a bizonytalanságban!

HABRAU Tisztelt Anyánk, te éltél már át földrengést? Hallottál róla?

FATANAT Földrengést?... Ne próbálj itt másról beszélni... Minálunk ismeretlen a földrengés... Mit akarsz mondani ezzel?

HABRAU Én láttam földrengést, amikor az ujugroknál voltam fogságban. Tengri isten haragjában felforgatta az egész világot, minden élőlényt összeháptottak a hegyekből legördülő hatalmas kövek... forró homok temette el őket, miközben a Nap kihunyott.

PITUBAJ De tényleg, mit akarsz mondani ezzel, Habrau apó?

HABRAU Tegnap óta mintha földrengést éreznék.

FATANAT Minek beszélsz nekünk ilyen értelmetlenül, össze-vissza?

PITUBAJ Lantos, ne beszélj mellé! Mondd meg őszintén, hogy mit tudsz, mitől remegsz ennyire.

HABRAU Én olyan hangot hallok, amit talán egyikőtök sem hall. Mintha a föld alatt száguldó lovak patái dobognának. Hallom, hogy nagy sereg közeledik. *(A nők a fülüket hegyezik.)*

FATANAT Én semmi különöset sem hallok, csak gyerekzsivajt és állatbögést. És te, lányom?

PITUBAJ *(Sápadt arccal sokáig hallgat.)* Én csak a szívem dobogását hallom. Minden hangnál erősebb, mintha patkók csattognának...

FATANAT *(Habrauhoz)* Milyen sereg közeledik? A dobhártyánkat milyen lovak patái verik? A mieink jönnek? Barát? Ellenség?

HABRAU Idegen paták azok, tisztelt anyánk! Nem hiába hallom ily messziről...

FATANAT Inkább hallgatnál!... Úgy látom, az utóbbi időben egyre jobban hisz neked a fiam... De ha most hazudsz, nem számíthatsz a kán kegyelmére... *(Pitubajhoz)* Lányom, gyerünk a gyerekekhez, rejtjük el őket, nem lehet tudni... talán Tengri isten elfordult tőlünk... *(Fatanat és Pitubaj kimegy. Habrau egyedül marad.)*

HABRAU Haragudjam e két nőre,
Hogy nem értik a szavamat?
Hisz a nő az nő, s az marad,
Bárhogy is törjem magamat.
Haragudjam e két nőre?

Tehetnek ők tán valamit,
Ha ellenség tör hazánkra?
Sok gyerek lesz, tudom, árva,
Sokunkat meg rabság várja.
Tehetnek ők tán valamit?

Kezében tart éles kardot
Hunok kánja sereg előtt,
Az én népem átkozza őt,
Az Urálig már majd' eljött.
Kezében tart éles kardot.

Ádáz vihar közeledik.
Menjünk jobbra, fussunk balra?
Az utat meg ki mutatja?
A zúgást már fülem hallja.
Ádáz vihar közeledik.

Vérbe fullad, jajgat a föld.
Mind elvesznek nők s gyerekek,
Eltapossák a földemet.
Tengri Isten segíts, kérünk,
Tenélküled kihal népünk!

(Kimegy)

(Baljóslatú csend. Egyszerre csak megjelenik kíséretével Mundzuk, a hunok Nagy Kánja. Két katonája a sepektől vérző, kezén-lábán megkötözött Baskort kánt vezeti.)

MUNDZUK Látjátok, a harc megérte,
 eljutottunk ide végre,
 ahogy akarta az isten.

(Jön Fatanat és Pitubaj. Pitubaj a férjéhez rohan, de szétválasztják őket.)

PITUBAJ Tűnjetek el gyorsan innen!
 Mocskos kézzel mit nyúláltok?
 Megkötözött Baskort kánt ott
 ne bántsátok!

FATANAT És a fiad,
 Baskort, hol van? Máris mondjad!

(Baskort fogait csikorgatja, de szó nélkül lehajtja a fejét. Mundzuk odamegy Fatanathoz.)

MUNDZUK A gyereket kérded talán,
 ki héjaként csapott le rám
 dühtől villámló szemekkel?
 Tudd meg, én saját kezemmel,
 erős jobbommal, téptem ki
 vérző szívét, ebben senki,
 tudd, túl soha nem tesz rajtam,
 s az apjának megmutattam.

 Te, Baskort, figyeljél rám, nyugodj már bele,
 éhes patkányoknak leszel eledele.

Testét keselyűk tépték szét,
hollók vájták ki két szemét.

Ezt ti meg jól jegyezzétek,
ki ránk tör, lesz holló-étek.

FATANAT

Te kezedd, jobb kezedd
tépted szívét, s én ezennel
jobb kezemmel így büntetlek.

(Mundzuk mellébe tört döf. Mindenki megdöbbenően nézi. Ezután kirántja Mundzuk melléből a tört, és a saját szívébe döfi.)

És ezt mondom én még nektek:
a hazánkra vigyázzatok
becsülettel...

(Elzuhan.)

PITUBAJ

Jaj, elhagyott
ő is engem. Oh, jaj nekem,
és vajon most mit kell tennem?

MUNDZUK

(Körülállják az emberei.)
Jöjjön Bleda, Itel jöjjön...
hívjad Ruát, máris... rögtön...
S az orvosom, jó sámánom?

HANGOK

- Hol a sámán? Én nem látom!
- Hozzon füvet, gyógyírt gyorsan!
- Nem jön, késik! Hol van? Hol van?

(Jön Rua, Bleda és Itel.)

RUA

Mi történt, bátyám?

MUNDZUK

Leszúrtak, látod.

RUA

Ki volt, mondjad!

MUNDZUK

...A halállal várok.
A fiaimmal kell még beszélnem.
(Bleda és Itel az apjához hajol.)
Látjátok, véget ér most az életem,
váratlanul ért a halál engem.
Elmondom, mielőtt el kell mennem.
Ez, hallgassátok, végakaratom:
a trónomat az öcsémre hagyom,
hunok Nagy Kánjává őt tegyétek,
míg te, Bleda, a kort el nem éred.

(Hirtelen elakad a szava.)

ITEL

Jaj, apám! *(A mellére borul.)* Meghalt.

RUA

Ő összefogta
hunok egész népét egy marokba,
s akarta, hogy a hazájuk legyen
a hegyek között, tágas sztyeppeken.

	Száguldozni ő szélvészfént kívánt, s lám, ez örült asszony volt, rá ki várt, hogy a törével a vérét ontsa.
ITEL	Álljunk érte mi most bosszút gyorsan, itt életben ne maradjon senki!
RUA	Előbb apádat kell eltemetni, kiszzenvedett testét tenni sírba, lelkét küldeni a mennybe, sírva, Tengri várja már őt szeretettel. Emberek, a kánt készítsétek fel ahogyan illik, a hosszú útra, jöjjön hamar, ki ezt érti s tudja! (Baskort kánhoz megy.) És a lázadók vezérét, téged, megmondom neked, bár nem is kérde, karóba húzunk, bosszút így állunk, hiszen miattad halt meg a kánunk.
PITUBAJ	(Rua lábai elé veti magát.) Nagyúr, könyörgöm, kegyelmezz neki, veled szemben nincsenek bűnei, barátsággal ment ő tihozzátok, gondolta, barátként fogadjátok. Fiúért az apát büntetni meg igazságos dolog, te azt hiszed? Kardélre hánynád egész nemzetem egy emberért? Miért? - mondd meg nekem!
BASKORT	Megalázkodsz e gazember előtt? Én tiszteltem benned a büszke nőt.
PITUBAJ	Nélküled élni vagyok én képtelen tegyenek bármit a gazok velem, vállalom a kint, szenvedéseket, ha megkegyelmezznek ők teneked.
BASKORT	Ki ne ejtsen a szád ily szavakat, hallgass már, könyörögni nem szabad, nem azért születünk, hogy legyünk rabok, szabadok vagyunk, maradunk azok, Tengri nekünk szabadságot adott, hogy legyünk égen szárnyaló sasok. Az ellenre vad lovaknak hátán támadunk, mindig győzelem vár ránk, hisz Tengri istenünk minket megvéd. Hálás vagyok tiszta szerelmedért, de azt most elfogadnom nem lehet, mit tenni akarsz, meg nem teheted. Ismétlem: könyörögnöd nem szabad.
RUA	Ejha, büszkén tartod te magad, még fogolyként is, s beszélsz gögösen,

mint nagy úr, ki a népének üzen.
(Pitubajhoz)
 Te tetszel nekem, fellobbant vágyam,
 ily szépséget én tán sosem láttam.
 Árudd el, ki vagy, a hazád merre!

PITUBAJ Ha választ akarsz a kérdésedre,
 Baskort bilincseit vedd le előbb!

RUA Kánunk tervezte halála előtt:
 Akár harcok árán, nagy népének,
 hol mindenki majd nyugodtan élhet,
 ad ő tágas sztyeppét, gazdag földet,
 az állatoknak dús legelőket.
 Ezért indulunk már holnap reggel
 bátor, felfegyverzett nagy sereggel.
 És ti ketten is jöttök énvelem.
(Baskortra mutat.)
 Őt én, halljátok, szolgálommá teszem.
(Pitubajhoz)
 Te pedig befekszel az ágyamba.

PITUBAJ Hogyan?

RUA Hisz a kán nem alhat maga.
 Csak ezt a parancsot adom neked:
 szülj szép, daliás hun legényeket!
 Adod szépségedet, néped szívét,
 én adom az erőt, mi a miénk,
 gyermekeinket fogják csodálni,
 s útjukba majd nem tud senki állni.

PITUBAJ Istenem, segíts!

(Fatanat holttestére borul, a tört akarja elvenni, de Rua emberei visszatartják. A megkötözött Baskort dobálja magát. Az új kán győzedelmes kacaja elnyom minden más hangot. Pitubajt és Baskortot két különböző irányban elvezetik.)

2. JELENET

A mostani Herszontól nem messze a hunok tábora, Rua sátrával. Sztyepppei este. Mindenfelé tábortüzek égnek, szilaj ének, harcosok hangja, lovak nyerítése hallatszik. Lóháton egy nadrágot viselő lány üget be, az arcát félig kendő takarja. Mögötte megjelenik egy fiatal harcos, díszes öltözetben. Ez Itel. Utoléri a lányt, megragadja a karját.

ITEL Ne oly gyorsan! Állj meg, hadd lássalak!

LÁNY Miért üzöl, mint kutya a vadat?

ITEL *(Lerántja a lány arcáról a kendőt.)*
 Jól sejtettem, szemem be nem csapott,
 hiszen én épp úgy látok, mint a sasok,
 ha egy szép lány van a közelemben,

rögtön jelzi, hogy merre kell mennem.
Százak között is látlak csak téged,
egyetlen tekinteted megéget.
Ki vagy, honnan jöttél? Mondd meg nekem!

LÁNY

Tudni ha akarod te a nevem,
engedd, hadd repüljek, amíg tudok!
Rab vagyok itt, a nyakamon hurok.
Börtönömnék vagy te őre talán?

ITEL

Ha akarom, megtehetem, te, lány,
bezárhatlak, mert, mit akarsz, érzem:
tovaszállni a sztyeppe szélben,
magad vagy a szél, száguldsz mint orkán,
utol nem érnek, hiszed, de most lám
elkaptalak, s lerántottam kendőd,
hogyan meglássam ezt a bátor delnőt.

LÁNY

És te ki vagy, mondd!

ITEL

Tudni kívánod?

LÁNY

Láttalak a táborban... vagy máshol?

ITEL

Hol? Pontosabban!

LÁNY

Már nem emlékszem.
Vigy a rabok közé, kérlek szépen!

ITEL

Tán üldözőbe azért vettelek,
hogyan más oltsa a tüzét teveled?
Oly könnyen senkinek át nem adlak.

LÁNY

Inkább ölj meg, hogyan meg tisztán haljak,
mint rongy heverjek egy vad karjában.

ITEL

Ha-ha, még hogyan rongy, te szép leány vagy,
ki csak rád néz, rögtön vágyra lobban.
(Megsejt valamit, fülelve körül néz.)
Valaki jön, bár sötét éj van.
Csitt, maradj csendben, ki jöhet, nézzük!
Csak nem az ördögök jönnek értünk?
Menjünk innen, gyere gyorsan!

LÁNY

Hova?

ITEL

Szeretettel vár a vadak hona,
hol még nem jártál, gondolom, soha.

(A lányt magával húzva kimegy. Köpenybe burkolózva megjelenik Bleda, Cagur és Minder.)

BLEDA

Megizzadtam, rámragadt a ruha.
(Ledobja magáról a köpenyt.)
Beszélhetünk itt, meg nem zavarhat
minket senki.

CAGUR

Most érzem szabadnak
magam, és kedvem nevetni lenne.
Ő a nagy kán, de ki bízik benne,

bár a szkíteket, rugokat veri,
az öccsének vannak nagy tervei,
miket barátainak elmesél,
tanújuk csupán a víz meg a szél.

BLEDA Cagur, ne légy, kérlek, hebehurgya,
még nem vagyok kán, s ha ő megtudja?
De érzem, hamar üt már az óra,
és népemért én ülök a trónra.

CAGUR Mindenki tudja, nem én egyedül,
a trónon nem méltó ember ül.

BLEDA S halljuk most a sztyeppék fiát, Mindert:
Hogy látja mi itt történik, mindezt?

MINDER Ha te az én tanácsomat kérded,
kérdézz meg minden sztyepei népet,
a hunok, a szkítek, az alánok
mind azt kívánják, te légy a kánjuk,
mindannyian várjuk azt a percet.

BLEDA Köszönöm e szép szavakat nektek,
nagybátyám ül még büszkén a trónon.
Gyilkos legyek? Csak ha vérét ontom,
lehetek én e földnek az ura.
Ha véletlenül meghalna Rua...
Nem, semmit sem szabad nekünk tenni,
hisz a mennyből jól lát mindent Tengri.

MINDER Megtörtént már sok népnél, megesett
a kánjukkal véletlen baleset,
„Még nem unod, - szóltak neki előbb -
hogyan csak hajlongnak a trónod előtt?”
Aztán...

CAGUR De hiszen ő nem az apád,
mondd kedvesen: „A trónt átadhatnád,
uralsz már hatalmas térségeket,
magunknak tudjuk az Altáj-hegyet,
seregünk eljutott a tengerig,
de sokan mindig csak ezt kérdezik:
Hol Fedosziusz az úr, a gyáva,
Bizánc a hadunk még meddig várja?
Ifjú ész, erős kar kell most nekünk,
hisz Róma is készül már ellenünk,
nyugaton a gótok, a türingek,
ti ezt még mindig szótlan túritek?”
Ez a néped szava, értsd meg végre!
Kell, hogy boruljon mindenki térdre
Bleda Nagy Kán előtt. Tégy valamit!

BLEDA Épp ezért vagyok veletek ma itt.

CAGUR Szólj Ruának, mondjon le ő maga.

BLEDA S ha ő ezt sehogyan sem akarja?
MINDER Öreg, képtelen tenni bármit is!
CAGUR Lásd be végre, más utunk, sajna, nincs!
BLEDA Ne oly hévvel, hisz van egy testvérem,
neki is joga, hogy trónra lépjen,
meg nem feledkezhetünk mi róla...
CAGUR De apád téged jelölt trónra,
mielőtt kilehelte a lelkét,
és te, mit ő kívánt, meg nem tennéd?
BLEDA S ha Itel szembeszállna velem,
vele is mint Ruával, megtegyem?
(Mindannyian hallgatnak.)
Most miért hallgattok? Nem szól senki...
De megláthatnak, el kell már menni.
Holnap mi ugyanitt találkozunk,
választ adok, s a döntést meghozzuk.
A lányok várnak már a sátramban,
s a bor serlegekben, poharakban,
gyerünk, élvezni a tüzes italt
a lányok közt!... ez a hely oly kihalt!

(Kimennek.)

3. JELENET

Megjelenik Itel és a lány, akinek a karját fogja a legény.

LÁNY Nem lehetsz gyáva, de kezed remeg,
úgy érzem, s látom is.

ITEL Becsap szemed.

LÁNY Ha nem így lenne, miért mondanám?

ITEL Meglehet, a szenvedélytől talán.

(Át akarja ölelni a lányt.)

LÁNY Ne! Eressz el, erre most nincs időd,
most mást kell tenned, nem csókolni nőt.
Hallottad, mire készül a bátyád,
a hazádban nem nyugalom vár rád,
megölni előbb a kánt akarja,
majd az öccsére sújt le a kardja,
hunok ura ő akar lenni,
el nem téríti tervétől senki,
az útjába te sem állhatsz, Itel,
menekülnöd kell innen, mint kivert
kutya, hontalan. Jöjj, kövess bátran!

ITEL S hogyan fogadnak a te hazádban?

LÁNY

Vendégként, barátként, nem kell félned!
Rómában én kezeskedem érted,
testvérünk leszel, rá szavam adom,
az első perctől kedvellek nagyon.
De mondd, hogyan élsz a vadak között,
mindenki állatbőrbe öltözött,
a népetek oly durva, kegyetlen,
csak te vagy itt EMBER, az egyetlen...

ITEL

Ügyelj a szavaidra, te, leány,
s ne vess csábos tekintetet reám!
Azt hiszed, hogy a sztyeppék illatát,
a lovakat és társaim dalát
Róma feledtetni tudja velem?
Ezt próbálsz bebeszélni nekem?
A züllött nők meg az álszent papok,
a véresre vert, éhező rabok,
a császárt éltető szegények...
De te meg nem érted, minek beszélek?

(Felhevülve leveszi válláról az íjat, majd erősen megfeszítve a húrt, Rómára céloz. Miután kicsit lehiggadt, a nyilvesszőt a lába előtt a földre lövi.)

Római vagy? Még jobban kívánlak.
Egy hun vezér mily ágyasra várhat?
Ha te nem vágyod két erős karom,
a szabadságodat visszaadom,
az ajtóm nyitva áll teelőtted.
Akarod? Elhagyhatod e földet.
Lásd, én a te forró ágyéködért,
mi felpezsdítette bennem a vért,
majd megnyugtatót, eleresztelek,
Zajat, jó utat kívánok neked.
Ifjú életed ne tedd itt tönkre!

(Indulni készül.)

ZAJAT

Itel, megállj, el nem menj örökre!
Te is tudod, az éjfél közeleg,
egyedül félek, de nem teveled,
és ha most ezt mondom: „Szeretlek én.”
Nekem mit felelsz te, tüzes legény?
Igen, szeretlek téged, a vadat.
Csodálkozol? Ezt talán nem szabad?

ITEL

Szereted a vadat? A római?
Bár álnokság, jólesik hallani.
Bolondnak tartasz, hogy el is hiszem?
Valaki szeret? Nem volt még ilyen!

ZAJAT

Tudd, irántad mély tisztelet tölt el,
nem csak tisztelet, szerelem, Etsel,
akárhová elmennék én veled,
kívánod - érted mindent megteszek.

Meghódítani Rómát akarod?
A támaszod leszek, add a karod!
Nem hiszel nekem? Meg hogy győzzelek?
Várj csak, már tudom, hogy mit is tegyek!

(A ruhájából előhúzza egy kicsi törts, azzal véres nyomot hagy a tenyerén.)

Az istenekre esküszöm, Etsel,
Megesküszöm neked a véremmel.
Hiszel már nekem?

ITEL

(Megrázkódik)

Ezt miért tetted?

(Megragadja a lány kezét, ajkaival a véres tenyeréhez ér, majd az ingéből leszakít egy darabot és bekötözi a lány vérző kezét.)

Látom, Róma vére buzog benned,
mától fogva te nem vagy a rabom,
a feleségem légy, ezt akarom.
A sátram vár s benne az ágyam,
de tehozzád kérdésem még pár van:
Kunyhóban laksz te, vagy palotában?
Mondj el magadról mindent bátran!
Hol találhatok még egy ilyen lányt,
ki élni velem, egy vaddal kíván?
Kedvesem, bocsáss meg nekem, kérlek,
hogy ily fájdalmat okoztam néked,
de menjünk gyorsan a sátoromba,
hadd szorítslak végre a karomba!
Látod, már pirkad, nézz az égre fel!
Ezt az éjszakát nem felejttem el.
Boldogságunknak ez csak kezdete,
együtt megyünk el innen, én meg te.

(Összeölelkezve távoznak.)

4. JELENET

Blada lakóhelyén.

A trónörökös félig fekszik a párnákon. Egy nő a lábát mossa, egy másik italokat, kumiszt visz neki. Bejön Itel.

ITEL

Bátyám, megzavarhatnálak most téged
a pihenésnek élvezetében?

BLEDA

Te vagy, Itel? Gyere csak, már három
napja az öcsém sehol sem látom.
Történt valami?

ITEL

Mi történhetett?
Azért jöttem, hogy elmondjam neked,
milyen gondolatom támadt nemrég.

BLEDA *(A szolgálókhoz.)*
Hagyjatok magunkra!
(Itelhez)
Nem is hinnéd,
mennyire örülök, no, üljél le,
Egyél és igyál mindünk kedvére!

ITEL Dolgod van, mint gondolom, rengeteg,
Kérésemmel jönni alig merek.

BLEDA Sok a fontos dolgom, van igazad,
de veled beszélni időm akad.
Igyál!

ITEL Mit mondanék, fontos nagyon,
a népünk sorsa, el nem hallgatom,
izgat engem, jövője a hunoknak,
nem tudhatjuk, hogy mit hoz a holnap.
Legyünk óvatosak, megfontoltak!
Engedd meg, hogy neked erről szóljak!

BLEDA Öcskös, mint mindig, beszélsz igazat,
sokat jelent nekem minden szavad,
a népünknek lehetsz jó vezére,
ereidben forr nagyjaink vére.

ITEL A világ nagy része már a mienk,
átkeltünk hegyeken s több nagy vizen,
meghódítottunk mi sok országot,
s mennyi vár még ránk, magad is látod,
de egy nagy, hatalmas birodalom,
azt hiszed, nincs ellene oltalom...

BLEDA Ugye, Bizáncról akarsz beszélni.

ITEL Bizánc erős, de mi most igényli
a legnagyobb figyelmet, tudd, Róma,
veszélyes nagyon, ezért jó volna
alaposan megismerni őket.
(felnevet)
Mint te, az eléd vezetett nőket.

BLEDA *(Figyelmen kívül hagyja a gúnyt.)*
Igen, Róma nagy, veszélyes, mondják,
akik arról jöttek el mihozzánk,
csak délibáb, el nem érjük soha.
Vagy hiszed, seregünk eljut oda?
Nagy Kánunk tervét talán ismered,
lehet, ő beszélt erről teveled.

ITEL Én nem őhozzá, tehozzád jöttem,
a Nagy Kán már öreg és erőtlen.
Hová tűnt a hév, mi jellemezte,
és mivé lett az ő izmos teste?!

BLEDA Itel, róla te is ezt gondolod?

BLEDA Azt az állatot? Jól értettelek?
 Akin csak nevetnek az emberek,
 kit bolhák csípnek, tetvek rágnak?
 Mi szüksége van rá, mondd, Rómának!
 Útitársul őt akarod tényleg?

ITEL Igen, őt, ezért is szépen kérlek,
 megalázásának legyen vége,
 a gúnyolását hagyd abba végre.
 Méltósággal viselte a rabságot.

BLEDA Veled eddig ő egy szót sem váltott,
 mert nem tud hunul. Nem értelek téged.

ITEL Idővel talán te is megérted...
 Nagy Úr, ha te lennél a helyében,
 elviselni hogy tudnád, hadd kérdjem,
 ép ésszel, amit lát maga körül,
 felesége a kán ölében ül
 vagy a nagy úr ágyában henterereg?
 És te gőgösen mondani mered,
 hogy csak egy primitív ostoba vad!
 Igazán meggondolhatnád magad
 másképpen is bánhatnál övele,
 lehetne már emberi élete.

BLEDA *(Felnevet)*
 Ilyen lágyszívűnek nem hittelek,
 én nem ismerem ez érzéseket.
 Rendben, legyen úgy, ahogy kívánod,
 kéréseddel a kán elé állok.
 Biztosan már ő is belefáradt,
 hogy vadul marcangolja, mint állat,
 minden nappal és éjjel azt a nőt
 a vasketrecbe zárt férje előtt.
 A kán öreg, szinte élőhalott,
 a szeretkezést játssza, fogadok,
 ereje nincs, kiszáradt a magja.
 És a nő? Nem élvezi, csak hagyja.
 Én már rá sem tudok nézni, Itel,
 nekem más nő kell, szavamnak hiszel?
 Mindez, mit teszünk, kegyetlen játék,
 öleljük, csókoljuk tessék-lássék,
 csak azért, hogy Baskort szíve fájjon,
 látva nejét a nagyúri ágyon.
 (A szolgálkhoz.)
 Szolgák, halljátok, azonnal gyertek!
 Hol a pezsgő borral teli serleg?
 És táncosok, rajta, fiúk, lányok,
 járjátok a vérpezsdítő táncot,
 hadd élvezzük a csodás testeket.
 (Itelhez)

Válaszd ki, melyik tetszik teneked,
s vedd karodba, tedd magaddé bátran!

ITEL

Nincs időm most, oly sokáig vártam.
Már indulok. Bátyám, isten veled!

(Gyorsan ki.)

BLEDA

Mi történt? Elment a józan eszed?
Vagy a hatalmamra vagy féltékeny?
Valamit tán megsejtett, úgy érzem.
Menj, öcskös, rád mi vár, még nem tudod.
Hiszi, a sorsa elől elfutott.

5. JELENET

A szín elsötétül. Közben a csendet a korábban hallott titokzatos férfihang töri meg.

Baskort, arra gondoltál-e,
Hogy a bátor, baskír néped
Harcolva a szabadságért
Átéli a szenvedésed?

Lettél az ő példaképük,
A nevedet emlegetik
A kín-teli hosszú úton,
Míg csörögnek bilincseik.

Amikor a szín kezd kivilágosodni, mi a vasketrecet látjuk, benne ül, maga alá húzott lábakkal, Baskort kán. Fenyegetően nézi a ketrecéhez közeledő Itelt. Ruhája mocskos, régen elrongyolódott. A forrón tűző naptól, a szenvedéstől az arca teljesen fekete, az erős szélről cserzett a bőre. Beesett szemeiben gyűlölettel vegyes közöny látható. Baskort kánt és az őt néző embereket is meglepte Itel nem titkolt jókedve, boldog arckifejezése. Szinte repül a rab ketrece felé.

ITEL

Hogy érzed magad, mondd, kedves Baskort?

(Nagy hévvel megragadja a kocsí rúdját, amin a ketrece van, és kezdi elhúzni.)

BASKORT

Hol eddig állt, ketrecem hagyjad ott!
Itt éltem, meghalni itt kívánok.

ITEL

Minek miközöttünk e vasrácsok,
minket el miért választanak?
Erő kell, nem elegek a szavak,
a rácsaidat zúzzad végre szét!
A rabságból neked még nem elég?

(Itel nagy határozottsággal igyekszik a vasketrec rácsait kétfelé húzni, de hiába, azok csak nem mozdulnak.)

Nem segítesz? Gyenge már a karod,
vagy a szabadságot nem akarod?

BASKORT

(A szabadság szót hallva hirtelen megremeg, felugrik, majd visszaül a helyére.)

Szabadság - te mondd, ifjú herceg?
Nem hiszem... bár vártam én e percet!

ITEL

Ellenségednek ne tartsál engem,
rajta, fogjunk össze most mi ketten,
a ketrechen ültél már eleget.

BASKORT

Pusztá kézzel eltörni nem lehet.
(Hosszan, nagy erőfeszítéssel, gondolkodik.)
Most elárulom egy nagy titkomat:
tudod, Pitubaj meg-meglátogat,
nemrég eljött egy sötét éjjelen
és valamit elhozott ő nekem.
Puru istenünk hozott egy kardot
Urál hercegnek, hogy ádáz harcok
közepette ő a népet védje,
majd visszaszállt fel a magas égbe.
Nőm e szavakkal nyújtotta nekem:
„Lévén rab, el kellett rejtenem,
de úgy érzem, eljött a pillanat,
e karddal kezedben lehetsz szabad.”
Én azonban így feleltem neki:
„Tőled, ki megcsaltál, át nem veszi
két karom e megalázott kardot,
ha akarod, azt el is áshatod.”
Sírva meg is tette, eltemette,
s még ezt mondta a sötétbe veszve:
„E kard majd börtönödből kivezet,
s akkor én, megfogva a kezed,
veled megyek akár a halálba.”
Itt maradtam egymagamban állva.
Tehát fogjál neki, gyorsan, rajta,
biztosan itt hever Urál kardja,
a földből előkerül, remélem.

ITEL

Én is hallottam róla, már régen.
Ha az való, nem csupán egy álom,
e kardot biztosan megtalálom.

(Letérdel, keresi a kardot. Az ujjaival kaparja a földet, hogy a vére is kiserken. Váratlanul megtalálja. Ekkor feláll, kezében a damaszkuszi acélból készült karddal. A fegyvert forgatva a kezében, vizsgálhatja.)

No, mit mondtam? Máris megtaláltam!

BASKORT

Add ide gyorsan, hogy jobban lássam
s hegyét a kezemmel érinthessem!
(Itel benyújtja a rácson keresztül.)
Most próbáljuk meg együtt mi ketten,
már én is számítok a sikerre.

(A karddal ketten együtt, teljes erővel próbálják szétfeszíteni a rácsokat.)

ITEL

Baskort, nem hiába bízta benne,
a ketrec nem börtönöd ezután.

(Baskort gyorsan kimászik. Itel mindenről megfélekezve erősen átöleli.)

Valóban igazat szolt Pitubaj.
Ám énnekem még nem hiszel, Baskort?

BASKORT De. Csak rabságom sokáig tartott,
s nem tudom, mondanom mit kellene.

ITEL Készen állsz, hogy énvelem elgyere
messzire, bejárni a világot?

BASKORT Örömmel, ahová csak kívánod,
akár fejemet is adom érted.

ITEL Egyszer talán te magad megérted,
hogyan hová vezetem én a népet.

(A színen ismét elsötétedik. Sámánok jelennek meg, és a már jól ismert férfihang énekel.)

6. JELENET

Templomaid, palotáid
Fényűzése mit sem számít,
Látva a bűnt és a szennyet,
Néped nyomora megrettent.

Dicsőséged omol porba
Hamarosan, gőgös Róma,
Világ Ura, Attila jön,
És nem marad itt kő kövön.

(A színen Itel és Baskort. Közben sok év telt el, ők nagyon sokat éltek át. - Ez az ő Rómába vezető útjukon az utolsó állomás. A távolban már látszik a Város.)

ITEL Barátom, egykor gondoltad volna,
hogyan majd szépségét mutatja neked Róma,
s utcái kövét lábad tapossa?

BASKORT Még csak nem is hallottam róla.
Tudni akarom, kérni nem merem,
nincs nyugodt nappalom, se éjjelem,
mondd meg...

ITEL Magammal miért hoztalak?
Ha megnyugtathat téged a szavak...
Vagy másra vagy kíváncsi?

BASKORT Csak erre.
Szólni akartam már tegnap este...

ITEL Rendben. Akarod? Megmondhatom.
Látom, szeretnéd már tudni nagyon.
Ketreben tartani egy állatot
sem tudok, hát még egy embert látni ott?
Sajnálom a farkast, az oroszlánt,
hasonlítsam azt, ember, tehozzád?

Eléggé ismerlek, tudom ki vagy,
örömmel lennék akár a fiad.
Rómát legyőzni nem könnyű dolog,
nagyságát látva, ugye, gondolod?
Ismerve a tapasztalatodat
tudom, segíthetsz te nekem sokat,
szükségem van rád, a tudásodra,
bölcsségedre, s a tanácsodra.
A rómaiakat bár ismerem,
nélküled elkezdni nem merem.
Résen kell lenni, figyelni folyton.

BASKORT

Elmondom, magamba ezt nem fojtom:
Boldogan látom vakmerőséged,
küzd nemes célért, meg kell, hogy értsed,
aki vállalja e kockázatot,
s én oly embert soha el nem hagyok,
ki jót tett velem. Leszek hű szolgád
a halálomig. De ily soká hol jár
a római lány, a te Zajátod?
És ha...

ITEL

Bízom benne. Te nem látod?
Mintha ott messze por kavargna,
rohannak lovak, kocsiba fogva,
vagy a naptól káprázik a szeme,
csak a szél veri fel a port? De nem.
Jönnek, hogy fogadják hódolattal
követét a Kánnak, kit magasztal
az egész világ, s félik hadát,
mi köszöntsük őket, mint két barát
ölelő karokkal!

ZAJAT

(Bejön a római légiosokkal)
Jöjj, Attila, bátran,
Róma kapui szélesre tártan
várnak. Kövessetek!

7. JELENET

Róma imperátorának trónterme. A trónon Placidia.

SZOLGÁLÓ

Domina, Aetius jön.

PLACIDIA

Ereszd be!

(Bejön a 25 év körüli római hadvezér, Aetius.)

No, gyere ide, és beszélj!

AETIUS

A hunok árnya Rómára esik,
keleten tapossák már földjeink,
erősebbek egyre, nő hatalmuk,

PLACIDIA

Aetius, hányszor mondtam már neked,
mi érdekel, az csak Róma sorsa
és ez a gyanús követ, ki sorba'
látogatja mind a palotákat,
hol mindent meghallhat és megláthat.
El nem hiszem, hogy úgy jött, mint barát.
Hír jött messziről: megölték a kánt,
Jól figyelj rám, a vén Rugilasz halott,
s Etsel bátyja ült a trónra ott.
Nekünk is gyorsan cselekedni kell.

AETIUS Menjen követ, mint jött ide Itel.
Nagy szükségünk van most a békére,
Mit csak tudunk, meg kell tenni érte.

PLACIDIA Háborút akarsz, vagy barátságot?
Zavaros agyadba be nem látok.
Seregünk állítsuk hadirendbe,
vagy követet küldeni jobb lenne?

AETIUS Rómát féltem én, a birodalmat,
s Téged, a Te isteni hatalmad.
Rád kell vigyáznunk.

PLACIDIA Áru!d el végre,
kit küldesz a vad hunok földjére?

AETIUS El oda személyesen én megyek,
 én hozok róluk biztos híreket.

PLACIDIA Kedves barátom, elment az eszed?

AETIUS

Őrültségre készülök, meglehet.
A háború elkerülhetetlen,
s hogy harcolhassunk a hunok ellen
bátran, és bízva a győzelemben,
értsd meg, nekem el kell oda mennem,
hogy láthassam saját két szememmel
fegyvereiket, s a kán mit tervel,
tudnom kell, mennyi a katonájuk,
és milyen a harci taktikájuk.
Hogy megismerjem vezéreiket,
tudd, ebben csak Etsel segíthet.
Mintha barátja lennék, úgy teszek.

PLACIDIA Bár döntésed meglep, megértelek.
Nehéz helyzetbe hoztál te engem:
elengedlek - mást nem lehet tennem.
A kormánynál egyedül álljak,
míg te ott hízelegsz a Nagy Kánnak?
Ettel mi lesz? Itt hagyod nekem?

AETIUS A tolmácsom lesz, magammal viszem.
Ott megtudom, hogy ki is valóban,
s a hun urak között helye hol van.

PLACIDIA Látom, te ezt már jól megfontoltad,
 fejedben komoly minden gondolat.
 Elereszteni téged oly nehéz,
 féltelek, hiszen idegenbe mész,
 helyetted küldenék mást szívesen.

AETIUS Hidd, elhagyni Téged, nehéz nekem,
 de mennem kell, ez a feladatom.

PLACIDIA Jupiter vigyázzon az utadon,
 és mielőbb térj vissza a hazádba!

AETIUS Búcsúzom már, a nevedet áldva.

(Kimegy.)

PLACIDIA Tekintetét rólam le nem vette,
 izgalomtól remegett a teste...
 Ki tudhatja, mi vár nagy Rómánkra,
 s én szomorkodom, mint szegény árva?!

8. JELENET

Itel és Zaját a hálósobában. Zaját lassan öltözködik.

ZAJAT Az ágyé kod, mi tegnap égetett,
 ma már nem tudja, mi az élvezet,
 a jól ismert tűz kialudt benned,
 már nem kívánod e női testet?
 Talán más valaki megigézett,
 vagy csepegtettek étkedbe mérget?
 Egész éjjel itt fekszel mellettem,
 de másra gondolsz, én észrevettem.
 A fejed csavarta el valaki?
 Szeretnék róla pár szót hallani.

ITEL Vad vagyok, állandóan ezt mondd,
 s megszelídíteni akarsz folyton,
 idomítanál mint egy állatot,
 ily viselkedést ki nem állhatok.
 Barátnőm, te ezt észre nem veszed?
 A vadságom már rég odaveszett,
 mint római, szelíden beszélek.
 Mondd meg nyíltan, mit akarsz, nem értelek!
 Vagy felejtsem el nyelvem s a népem?

ZAJAT Nem, ilyesmit én sohasem kértem,
 csak szeressél úgy, mint tetted eddig,
 s áruld el ki az ki tőlem elhív,
 hisz érzem, te most is gondolsz másra,
 ki a csó kod, ölelé sed várja.

ITEL A művelt római lány féltékeny
 énrám, a vadállatra? Nem értem.
 Úgy gondolom, nem illünk mi össze,
 nem költözhetünk össze örökre,
 hiszen én farkas vagyok, sztyeppei,
 ki párját Rómában meg nem leli,
 farkas csak másik farkassal élhet.
 Őtőlük féltesz, kérdelek téged.
 Mi falkában futkosunk a sztyeppén,
 talán futkoshatnánk együtt te s én?

ZAJAT Őhozzájuk engem ne hasonlíts!
 Még egy ilyen lány, mint én, sehol sincs,
 másomra nem találsz földön-égen,
 keresd fényes nappal, sötét éjben,
 Etsel, ezt mélyen vésd az eszedbe!

(Kimegy.)

ITEL Magam is rájöttem régen erre,
 de nem láncolhatsz magadhoz te sem,
 elhagylak, ezt bárhogy, de megteszem!

(Bejön Honoria.)

 Köszöntlek, Honoria, boldogan!

HONORIA Előbb itt volt valaki, most hol van?
 Mint kisegér, kibújt egy lyukon?
 Szép lányt rejtegetsz, Etsel, jól tudom,
 két szememmel láttam. Tán elszaladt.
 Nem lehetsz állandóan egymagad.

ITEL Tévedsz, Honoria, nincs igazad,
 könyörgöm, ne izgasd fel magadat.
 Egyedül vagyok, s épp azt álmodtam,
 hogy téged tartalak két karomban.

HONORIA Amint erre jöttem, kedvem támadt
 megérinteni bajuszod s szakállad,
 megnézni vad hunoknak követét,
 csodálni ferde-vágású szemét.
 Akár rómainak gondolnálak,
 hisz oly nemes vonalú az állad.
 Ha nem tudnánk, hogy hunnak születnél,
 hazánk deli fia is lehetnél.
 (Megsimogatja Itel homlokát, arcát, állát.)

ITEL E gyönyörű szavaidért, monddjad,
 köszönetet hogyan is mondjak?

HONORIA A farkas mond nekem köszönetet?
 Ezen most egy jó nagyot nevetek.
 Jársz fel-alá, mint ketrecbe zárt vad,
 a messzi sztyeppén maradt a társad,
 e falak elfojtják lélegzeted,

neked kellenek a tágas terek,
 hol futkoshatsz vagy magasba szállhatsz
 széttárva, mint a sas, erős szárnyad,
 a mi lányaink járnak lenn a földön,
 számodra ez a város csak börtön,
 árvalányhajra vágysz, kancatejre.

ITEL Honnan tudod te, milyen a sztyeppe?
 Ily égi lakók felénk nincsenek,
 hozzád hasonlót ott nem lelek,
 az ilyent a vadlovak rémítik,
 az árvalányhaját nem ismerik.

HONORIA Igazat beszélsz? Örülök ennek.
(Odamegy a férfihez.)
 Városszerte azt beszélnek rólad,
 mindenütt vakmerően bátor vagy,
 de tőlem félsz, én észre azt veszem,
 rám alig nézel, nem beszélsz velem.

ITEL Amit csak kívánsz, mindent megteszek.

HONORIA Kérlek, vidd el a vőlegényemet,
 Aetiust magaddal a hazádba,
 eljutni a hunokhoz a vágya.
 Azért jöttem, hogy elmondjam neked.

ITEL Aetiust? A te vőlegényedet?

HONORIA Hogy csodálkozol, ez meglep nagyon,
 nem tudom, hogy számít-e az vajon,
 ki a követ, aki elmegy oda.

ITEL Engem nem érdekel, ő kicsoda,
 ennek nincs jelentősége semmi.

HONORIA Ő teveled szeretne elmenni,
 vedd ezt figyelembe, Etsel, kérlek.

ITEL Rendben. Csupán egy dolgot nem értek,
 ha jönni akar, miért téged kért meg,
 engem Aetius maga megkérhet,
 egymást mindenben jobban megérti,
 legalábbis azt hiszem, két férfi.
 Talán nem kíván velem beszélni,
 mert a sztyeppei vadat lenézi?

HONORIA Tudom lobbanékony természeted,
 hirtelen sértődékenységedet,
 többször voltam haragod tanúja.
 És ha a vőlegényem megtudja,
 - hisz nem küldött - hogy most nálad járok,
 elképzelheted, majd mi vár rám ott,
 ezt nem szabad soha megtudnia.

ITEL Akkor miért jöttél, Honoria?

HONORIA Nem is tudom, erre sétálgatva
kedvem támadt belépni házádba,
megtudni, ki vagy te igazából,
kém vagy követ, és ott messze távol
mi a rangod, hogy szólítanak,
miért szeret téged húgom, Zaját?
S te szereted, vagy csak eszköz neked?
Általa Rómát megismerheted.
Beszélj, terólad én mit sem tudok!

ITEL Zaját nem a szolgálód? A húgod?
Nem gondoltam, hogy ily előkelő
nemes és dúsgazdag római nő.

HONORIA Ő lehet a húgom, vagy szolgálóm,
ahogyan azt tőle megkívánom.

ITEL Nem értem.

HONORIA A talányt meg hogy oldjam,
mint kötélre kötött csomó, olyan.
Házádban, hiszem, vagy másvalaki.
Nekem nem akarod bevallani?
Megismerni nagyon szeretnélek.

ITEL Hányszor mondtam már, te mégsem érted:
én csak egyszerű hun követ vagyok,
teszem, mit parancsolnak a nagyok.
Akár indulhatok haza már ma,
jöhet Aetius, ha úgy kívánja.
Ha nyújt hunoknak baráti jobbot,
mi is fogadjuk mint barátot ott.
Megbízhatok benne, azt remélem.

HONORIA Jól ismered, félelmed nem értem.

ITEL Mitől? Hogy felgyújtja a sátrakat?

HONORIA És Zajattal mi lesz? Ő itt marad?

ITEL Itt, hiszen Róma az ő hazája.

HONORIA Igazad van, itt él a családja,
De tudd, Róma nekem is hazám.

ITEL Most már semmit sem értek igazán.

HONORIA *(Gyorsan hozzálép.)*
A hunok túl hevesek, beszélük,
őket az indulatok vezérlik.

ITEL Ha igaz lenne mind ez a szavad,
hogy uralhatnánk ez országokat?

HONORIA Te ki vagy? Vezér vagy szolga csupán,
s esztelen futsz érzéseid után?

ITEL Ki vagyok?...Most megmutatom neked.
(Az ágyra dönti Honoriát.)

HONORIA Te barbár, elment, látom, az eszed.
 Vezérelnek, tényleg, indulatok,
 rólatok mi mást is gondolhatok.

ITEL Hogyan győzhetném le érzésemet,
 ha nem vagyok ura az eszemnek?

HONORIA Legalább elolthatnád a gyertyát.

ITEL Ha itt vagy, szemem más semmit sem lát,
 a szépséged annyira elvakít.

(Kihuny a fény.)

9. JELENET

Az imperátor kertjében, egy kellemes helyen. Ugyanazon a napon, késő este. Bejön Baskort.

ITEL Megérkeztél végre, jó Baskortom,
 sokáig jöttél e hosszú úton,
 már attól féltem, hogy bajod támadt.

BASKORT Átélttem kalandot jó egy párat
 e csodás országban kóborolva,
 hol mentem balra, hol jöttem jobbra,
 elkaptak kétszer, tömlöcbe dobtak,
 tudd, viselem nyomait botoknak,
 rugdostak, vasrudakkal is vertek,
 szökött rabszolgának tekintettek,
 gálya padjához akartak kötni,
 alig tudtam én onnan megszökni,
 nos, hallottad, ilyen volt a sorsom,
 de én csak terád gondoltam folyton,
 és ezért maradtam, tudom, élve,
 ennyi kín és szenvedés megérte,
 hogy ismét melletted itt lehetek,
 és segíthetek mindenben neked.

ITEL Jó erőben vagy, örömmel látom.
 Teljesítetted utasításom?
 Megnéztél mindent hosszú utadon?
 És gondolod, lesz abból nagy haszon,
 amit láttál, a népünk javára?
 Híreinket a kán, biztos, várja.
 Beszélj tovább!

BASKORT Mit tudtam, megnéztem
 hideg északon és meleg délen,
 bejártam az egész birodalmat,
 láttam, készen állnak már a hadak,
 hogy induljanak a háborúba,
 ha kell, fáradságos, hosszú útra.
 A hunoknak kánjával ezt közöld:

ha kívánja - övé legyen a föld,
állítsa seregét hadirendbe
rögtön, egy percet sem késlekedve,
ne gondoljon ő most semmi másra,
se borra, táncra, se szép leányra,
ha Róma ellen ma fel nem vonul,
a hunok ege sötétbe borul.

ITEL Tudtam, hogy megteszed, amit kérek,
ezért vettelek magamhoz téged,
becsülettel szolgálsz engem,
megteszlek téged a főtisztemnek.
Most pattanjunk ismét a nyeregbe,
és induljunk gyorsan szép keletre!

BASKORT Ite, téged is hív már az otthon?

ITEL Igen, de úgy látom, jó Baskortom,
hogy nem hagy nyugton, kínozz valami.
Mire gondolsz? Szeretném hallani.

BASKORT Már régóta gondolok csak arra,
Bleda az öccsét hogyan fogadja,
ki lesz te a nagy úr oldalán...

ITEL Erről határoz majd ő, a Nagy Kán.
Nyugtalankodni ezért nincs okod,
melléje ülök, mint lenni szokott.

BASKORT Bocsáss meg, hogy félbeszakítalak,
maguktól jönnek elő e szavak...

ITEL Baskort, ne beszélj itt össze-vissza,
tudom, a szíved jó, a lelked tiszta,
de miért nem nézel a szemembe?
Valamit titkolsz tán előlem te?

BASKORT Titkom nincsen, csak vagyok kíváncsi,
a hadvezér ki lesz, mert akárki
nem lehet, csak az, ki járt Rómában.

ITEL Ne avatkozzunk bátyám dolgába!

BASKORT Te csak nevetsz e fontos kérdésen,
míg én, Ite, mindezt másképp nézem

ITEL A lovak már indulnának, hallod?
A végső döntés meghozzuk majd ott.
Agyamba véstem szavaid mélyen,
amit sugallsz, azt pontosan értem.

10. JELENET

A mai Magyarország területén található Tokaj melletti hun katonai tábor. Bleda kán fából épült palotája körül harcosok tömege. A sztyeppe népek szokása szerint a földön rakott tűz fölé akasztott bográcsokban hús fő. Kicsit arrébb lóhúst darabolnak. Mindenki mulatozik. Az előtérben néhány hun harcos látható.

1. HARCOS Saját két szememmel láttam őket. Félig meztelenek, szabadon meredezik hatalmas mellük. Vastag combjuk csak úgy remeg, ahogy lépnek.
2. HARCOS Tényleg láttad őket? Igen? De mit láttál? Milyen színű a szemük, a hajuk, az arcuk? Mondd már!
3. HARCOS Én is láttam őket. A legtöbbnek szinte sápadt fehér az arca, a szemük meg kék.
2. HARCOS Hová valók, azt megkérdezted? Biztosan onnan jöttek *(nyugat felé mutat.)*. Talán osztgótok, vagy... hogyan is nevezik őket? Tübingiaiak, ha jól tudom.
4. HARCOS Ej, az ördögbe is, hová hozták ezeket a félmeztelen szépségeket?
1. HARCOS Hová, hová, még kérde? Természetesen a kán háremébe! Mindegy neki, milyenek, és mennyi... már több van belőlük, mint a lovainkból.
5. HARCOS Hej, barátaim, hol itt az igazság? Mi harcolunk, szenvedünk, mint a kutyák, a vérünket ontjuk, de minden zsákmányolt arany meg nő egy embernek jut. Mi meg pokoli kínokat élünk át látva e meztelen testeiket, amikhez hozzá nem érhetünk...
2. HARCOS Fogd már be a szád! Elment az eszed, hogy így beszélsz? Talán azt akarod, hogy mindannyiunknak kitépjék a nyelvét és kiheréljenek?

(A harcosok elcsendesednek)

3. HARCOS Ő igazat beszél: minek annak ennyi lány? Az egész élete nem elég, hogy mindet meghágja. Minekünk is adhatna belőlük, így illene...
4. HARCOS Elmúltak már azok az idők, amikor a hunok nyíltan elmondhatták a vezérüknek a saját bajaikat, vágyaikat. Most mindenki csak magával törődik, félti a bőrét, csak arra ügyel, hogy senki semmit meg ne halljon.
1. HARCOS Hamarosan már a saját árnyékunktól is félnünk kell.
2. HARCOS Mennyire vártuk, hogy a vén Rua kimúljon. Minden reményünket egy ifjú uralkodóba helyeztük. Ezt aztán megértük...és látjátok, hogy most mi van... A lovat sem lehet fejfel bekötni a kocsiba...
5. HARCOS Figyeljete rám, szerintem a trónon a legfiatalabb hercegnek a helye. Talán ő lenne a mi igazi urunk és vezérünk. Ő talán megvigasztalna, megnyugtana minket...
3. HARCOS Valóban, Itelből megfelelő kán lenne. De hol lehet most? Azt beszélük, hogy a Holdnál meg a Napnál jár vendégségben.
4. HARCOS A fogoly Baskort kán is vele ment.

2. HARCOS Éjjel álmot láttam: a lovammal megálltam egy szakadék szélén. Lent a mélyben őt láttam, a kezét nyújtotta felém, mintegy segítséget kérve. A legérdekesebb az volt, hogy nem félt, boldog volt, mosolygott. Hogyan magyaráznátok ti ezt?
3. HARCOS Barátaim, én is órála álmodtam.
4. HARCOS De énnekem már biztosan nem hiszitek el, hogy Itel az én álmomban is megjelent.
1. HARCOS Csend legyen! A kán feleségeinek legfőbb javasasszonya jön felénk.
2. HARCOS Az elhunyt kán özvegye.
3. HARCOS Elhunyt?...
4. HARCOS Ne hangoskodjatok! Gágogtok, mint a megrémült ludak.
- (A vállán egy nagy kannával bejön Pitubaj. Az edényt leteszi a földre.)*
- PITUBAJ Ti öten most is itt vagytok a megszokott helyen. Már annyira megszoktalak titeket, mint ezt a földet, az itt heverő köveket...
1. HARCOS Köszöntünk, anyácska! Mindig olyan jó vagy mihozzánk, mintha te szültél volna minket.
- PITUBAJ Amikor titeket látlak, mindig Vatan, a fiam jut eszembe. Egyidős lenne veletek. Vagy talán idősebb? Amikor mi elhagytuk a hazánkat, titeket talán még szoptatott az anyátok, majd a vándorlás viszontagságai közepette fejlődtetek, erősödtetek.
1. HARCOS Anyácska, mi azon a földön születünk, amit a dédapáink, nagyapáink hódítottak meg. Én az Aral tó partján láttam meg a napvilágot.
- PITUBAJ Meglehet, hogy a fiam öt-hat évvel, vagy még többel is idősebb lehet nálatok.
3. HARCOS Anyácska, még az is lehet, hogy ő az apánk lehetne.
- PITUBAJ Ej, ti, mókás legények. Igyatok egy kicsit, szívesen adok nektek a kán borából. Nyújtsátok a bögréteket, akié nagyobb, az többet kap. *(Bort tölt a bögrékbe.)*
- HARCOSOK - Köszönöm, anyácskám!
- Nem is tudom, hogyan köszönjem meg.
- Mintha a szülőanyánk lennénk!
- PITUBAJ Igyatok no, igyatok! Válgátok az egészségetekre! Csak a fejeteiket el ne veszítsétek! *(A harcosok isznak, és egyre szabadabban beszélnek.)*
1. HARCOS Ez nem is bor, hanem egy nő vére!
2. HARCOS Mintha anyatej lenne. És úgy érzem, mintha egy női test érintené a testemet.
- PITUBAJ Ügyeljete magatokra, ne beszéljete össze-vissza, ti széltolók!
3. HARCOS Anyácska, te a fiadon kívül senkire sem emlékszel?
- PITUBAJ Jól emlékszem én mindenkire, a szüleimre, a rokonaimra. Az anyósom, Fatanat, mintha fényes nappal is mellettem lenne!
4. HARCOS De a legfontosabbról, a férjedről nem beszélsz.

PITUBAJ Micsoda? Kiről szólsz, fiam? Van-e valaki, akire többet gondolnék?
(A téren nagy a mozgolódás, a zajongás, lárma. A harcosok és Pitubaj is egy irányba fordul. A nő, amint észrevesz valakit, megremeg, a kanna szinte kiesik a kezéből. Harcosokkal körülvéve, díszes öltözetben megjelenik Itel és vele együtt Aetius.)

HANGOK - Nézzétek, az ifjabb herceg!
- Itel, a mi Itelünk!
- Igen, ez Itel! Köszöntünk, Itel!
- Dicsőség a nagylelkű Itelnek!

ITEL (Felemeli a kezét, köröskörül csend lesz.) Üdvözöllek titeket, honfitársaim, testvéreim! Boldog vagyok, hogy örömtől ragyogó arccal fogadtok engem. Fogadjátok ugyanilyen örömmel és tisztelettel a Rómából érkezett vendégünket. A neve Aetius!

(Mindenki az idegent nézi, aki a rászegeződő tekintetektől zavartan áll, bizonytalanul tekintget körbe.)

1. HARCOS Minekünk mindenki csak azt mondja, hogy Róma a mi legnagyobb ellenségünk. Egyetlen célja, hogy szétverjék a mi birodalmunkat, rablásba kényszerítsék a népünket.

2. HARCOS És azt is beszélik, hogy Aetius a legnagyobb gazember. És te pont őt vezetted el mihozzánk, Itel?

3. HARCOS Hogyan került kapcsolatba vele? Csak nem adta el magát Itel a rómaiaknak?

4. HARCOS Eladta volna magát?... Vagy teljesen hozzájuk pártolt?

5. HARCOS Ti ostoba hangoskodók, honnan vettétek ezt?... Ki vádolta meg Itelt árulással? Kicsoda? Emlékezzetek csak jól vissza...

2. HARCOS A vendégünk szeretne beszélni. Hallgassuk meg!

AETIUS Hunok, a sztyeppe büszke népe, szeretném átadni nektek a római imperátor, Harmadik Valentinus császár, Plicidia anyacsászárnő, és a szent Leo pápa üdvözlését. A félelmet nem ismerő, bátor hun népre tisztelettel és csodálattal tekintenek.

1. HARCOS Ennek aztán jól felvágták a nyelvét! Ilyen szeretettel csak az anyja mellét nyaldossa a csecsemő...

2. HARCOS Csendet! Hallani szeretném, hogy mit beszél.

3. HARCOS Fogjátok be végre a szátokat!

AETIUS Minálunk szokássá vált követeket küldeni egymáshoz. Ily módon meg tudjuk ismerni egymást, és időben tárgyalhatunk, egyezkedhetünk... A ti bátor szívű Iteleitek több mint egy évet töltött minálunk. Róma népe az iránta érzett szeretetből Etcelnek nevezte el. Ő már a mi jó barátunk, és boldogan jöttünk most mi el tihozzátok. Remélem, hogy ti ugyanolyan kedvesen fogadtok engem és az embereimet, mint ahogyan mi fogadtuk Etcelt.

(A harcosok kissé elcsendesednek, félrehúzódnak. Megjelenik Bleda. Arckifejezése komor, szigorú, a tekintetét le nem veszi az öccséről, Itelről.)

ITEL *(Elindul Bleda felé, meghajol előtte.)* Nagy kán, fogadd tiszteletteljes üdvözetemet. Íme hazatértem, és magammal hoztam a hazájában közmegbecsülésnek és nagy tiszteletnek örvendő római hadvezért, Aetiust.

BLEDA Szeretettel köszöntelek öcsém, Itel. *(megöleli)*. Miért nem értesítettél már korábban a jöveteledről?

ITEL Bátyám, mi talán előre értesítettük a rómaiakat, hogy elmegyek hozzájuk? Ők ennek ellenére mindjárt kedvesen fogadtak, nem tanúsítottak ellenszenvet velem szemben. Nem haragudtak rám, hogy váratlanul betoppantam. Bátyus, fogadd te is tisztelettel a vendéget!... Még sokáig kell kint maradnunk? A palotád zárva van előttünk?

BLEDA Igazad van, öcskös. Üdvözöllek benneteket, kedves vendégek. A szolgák mindjárt megmutatják a szobáitokat. Helyezkedjete el ott kényelmesen! Teveled pedig, Itel, szeretnék négy szemközt beszélni.

(Kimegy, nyomában az előkelőségek is távoznak.)

11. JELENET

(Miközben az alábbi verset halljuk, Bleda és Itel elválík a tölegtől. Bemennek a palotába, ahol kettesben maradnak.)

FÉRFIANG Mióta emberek élnek,
Mindegyik úr akar lenni,
S készítenek fegyvert, mérget,
De még sohasem volt ennyi!

Mundzuk vérét ontva Bléda
Korán jutott fel a trónra
Ám nézzük csak, talán még ma
Ő jut ugyanilyen sorsra.

BLEDA Örülök, hogy épen és egészségesen hazatértél, öcsém.

ITEL *(Kihúzza a kardot a hüvelyéből, két tenyerére fektetve mutatja azt a bátyjának.)* Nézd csak meg jól, Bleda, ezt a kardot! Nem ismerős?

BLEDA Honnan ismerném? Onnan hoztad? Csak nem a római császár ajándéka?

ITEL Nem, Bleda, ez a kard az Urálból, a nagyapáink, az apáink szülőföldjéről származik.

BLEDA Félrebeszélisz? Ki hozott volna magával egy ilyen rozsdás ócskavasat?

ITEL Ez Puru kardja! Az, aki elhozta, az Urál Vitéznek nevezi. Az ő nevükön ez Ural Batir.

BLEDA Baskort kánról beszélisz? Él még az a büzlő vadállat?

ITEL Igen, él és egészséges. És énvelem együtt megtette ezt a nehéz utat... És most mit akarok neked mondani?... Annak kell birtokolnia a legfőbb hatalmat, akinek a kezében van Puru kardja. Így vélekedik Baskort kán.

BLEDA Hogyan értsem a szavaidat?

ITEL Ahogy mondom!... Hallottam a nagybátyánk, Rua, igen különös haláláról... Nem vártad meg, hogy természetes halállal haljon meg... Te ezt már azelőtt kiterverted, hogy én elmentem volna Rómába követségbe... A folyóparton, a sűrűben a saját két fülemmel hallottam a te szádból!

BLEDA Mi az, provokálsz? Hé, őrség! Hol vagytok?

ITEL Akkor ti nem csak a nagy kán, hanem az én megölésemről is meg-egyeztetek. Ezért is akartam elmenni Rómába, amibe te nagy örömmel beleegyeztél. Abban reménykedtél, hogy az ellenségeink, a rómaiak, elvégzik a piszkos munkát, eltesznek láb alól. Te megpróbáltad rábeszélteni Placidiát, a római anyacsászárnőt, hogy vessen engem rabságba, de ezt ő nem tette meg. Ekkor felbérelted Baskort egyik emberét, hogy mindkettőnket öljön meg, ő azonban lévén becsületes ember, mindent elmondott Baskortnak.

BLEDA *(Rémülten, szinte fulladozva)* Őrség! Hová tűntek az embereim? Miért nem jönnek azonnal, ha szólítom őket?

ITEL Hiába erőlteted, Bleda, a torkodat. Az ajtód előtt már az én embereim állnak. Kint pedig mindenki türelmetlenül csak arra vár, hogy én legyek a kán.

BLEDA *(Izgatottan járkál fel-alá a szobába.)* Térj észre, Itel! Csak nem akarod megölni a bátyádat, ugye? *(Hirtelen kardot ránt.)* Majd meglátjuk, hogy ki kit győz le, ki az ügyesebb?

(Először ő támad Itelre, de annak sikerül kikerülnie a csapást. Vad párbaj kezdődik a két testvér között. Közben kezdenek bejönni Bleda és Itel emberei. A segítségére siető Bakortot Itel elküldi.)

Menjetek arrébb mindannyian! Ebben a párbajban valakinek meg kell halnia.

(A trónért harcoló két testvér körül kört alkotó harcosok kissé hátrább húzódnak, figyelik őket. A harc egyre hevesebb. Hol az egyik, hol a másik van fölényben. Bleda kardja váratlanul eltörik, de Itel nem használja ki ezt az alkalmat. A saját kardját is eldobja, majd birkózni kezdenek. Az őket körülálló harcosok feszülten figyelnek és hol az egyiket, hol a másikat biztató felkiáltások hallatszanak. Itel végül a földre kényszeríti a bátyját és a melléhez szegezi a törét.)

ITEL Mondjátok meg, hogy mit tegyek ezzel az önjelölt kánnal?

HANGOK
- Öld meg!
- Már épp elég vért szopott belőlünk!
- Az idegen országokból hozott lányokon kívül senkivel, semmivel sem törődik!

ITEL Bleda, hallod, hogy ők mit mondanak? Én nem tudok nem hallgatni rájuk. *(Valaki szolgálatkészen egy kardot nyom a kezébe.)* Isten veled, Bleda! Mindig így tettek azokkal, akik árulás, ármánykodás útján kerültek trónra. Legyen meg a mi istenünk akarata! *(Beledőfi Bledába a kardot, aki hatalmasat ordít.)* Vigyétek innen a holttestét, temessétek olyan földbe, amerre senki sem jár! Ne hagyjátok, hogy varjak lakjanak jól a hullából!

(A harcosok elviszik Bleda holttestét.)

Baskort, te maradj itt velem!

(A többiek kimennek.)

BASKORT Mindent a törvényeink szerint tettél. Még azt a lehetőséget is megadtad az ellenfelednek, hogy miután eltört a kardja, megbirkózzon veled! Igazságosan megharcoltál a trónért. Most vigyázz rá!

ITEL Köszönöm, Baskort kán! Ha te nem lennél mellettem, biztosan képtelen lettem volna ezt megtenni. *(Kintről a harcosok hangja hallatszik. Attilát éltetik.)*

HANGOK - Attila, népünk atyja, Attila! Éljen a kánok kánja, a királyok királya, Attila!
- Hurrá, hurrá, Attila, a mi atyánk, a hunok királya!

(A hangok lassan elülnek.)

BASKORT Attila kán, ha meg akarsz ütközni a rómaiakkal, szükséged lesz az én segítségemre is, de miután leverted őket, csak egyetlen egy kérésem lesz tehozzád: add vissza a feleségemet, Pitubajt, és adjál nekünk jó lovakat. Haza akarok menni az őseim földjére, az Urálhoz. Ott maradt a fiam, Vatan. Én is ott akarom bevárni a halálomat.

ATTILA Nem szívesen engedlek el magam mellől, barátom, de igazad van. Minden, magát becsülő ember, különösen ha uralkodó is, köteles teljesíteni az istenünk, Tengri parancsát. Legyen úgy, ahogyan kívánod.

(Kintről kiáltások hallatszanak: „Attila, Attila!” „Atyánk, Nagy Urunk!”)

BASKORT Fiam, lépj ki a néped elé! Jelenj meg a testvéreid, a gyermekeid előtt nagy Attila!

(Attila kimegy. Baskort letérdel, karjait az ég felé emeli. Ekkor sámánok jelennek meg. Varázsszavak hallatszanak. „Attila, Baskort vissza akar menni az Urálba, a saját népéhez, a szülőföldjére! Minden igaz ember ezt akarja!”)

MÁSODIK FELVONÁS

1. JELENET

A sámánok énekét a már jól ismert férfihang szakítja meg.

Ősz Urál, őseim hona!
Eljutok egyszer még oda.
Hívsz te egyre, nappal, éjjel,
Feléd szállok én a széllel.
Habár tőled messze élek,
Halálomban hozzád térek.

Amikor minden elcsendesedik, megnyugszik, Attila körül összegyűlnek a hadvezérek: Gulljak, Dingez, Minder, Cagur.

- ATTILA A birodalmunk egyre nő, terjeszkedik, mint a viharfelhő. Hol van már Szkítia és Szarmátia. Most Pannóniában járunk. Bizánc, hogy védje hatalmát, úgy hallottam, eddig még nem látott ajándékot készít nekünk. Feodozius király kérését meghallgatjuk, s ha lehet, teljesítjük, hiszen most Trákia és Gallia vár miránk.
- MINDER Nagy kán, engedd meg, hogy szóljak... Sokaknak nem tetszik, hogy még mindig Rómát tartják a legnagyobb hatalomnak, de ezt hangoztatja Róma követe, aki már fél éve itt van nálunk.
- GULLJAK Én nem egyszer felfigyeltem rá, amint mindenfelé szaglászik, ezt-azt felír magának.
- CAGUR Énnekem is engedd meg, hogy szóljak... Sokaknak az a véleményük, hogy Aetiust, Róma követét te túl nagyra tartod, és... kedveled...
- ATTILA *(nyugodtan)* Ezt én magam is tudom, de nem sérthetem meg a számunkra oly szent vendégszeretetet. És a mi vendégünk a hatalmas Római Birodalom követe... Az más kérdés, hogy az ő uralkodóik hogyan viszonyulnak mihozzánk... De már épp itt az ideje, hogy rendezzük ezt a dolgot... Ezzel kapcsolatban tiveletek is egyezkednem kell... Aetius sorsát illetően nagyon fontosak a ti szavaitok... hiszen itt a Római Birodalommal való bonyolult kapcsolatunkról is szó van... Kinek mi a javaslata? *(Csend lesz.)* Miért hallgattok most, uraim? Cagur, Minder, miért nem szóltok most? Akkor ott a folyó partján, a bozótban, a bátyámmal, Bledával, összeesküvést szőttetek a nagybátyánk, Rua ellen, nem akadt el a szavatok. Ő utána engem is a túlvilágra szándékoztatok küldeni.
- CAGUR Nagy kán, valaki be akart minket feketíteni.
- MINDER Mi sohasem forgattunk a fejünkben ilyesmit.
- ATTILA Te jóságos Isten! Néha teljesen becsületes emberek is milyen könnyen és gyorsan megtagadják a szavaikat! De hiszen a szavak minden embert elárulnak, nem igaz?

CAGUR Merészelek ellentmondani neked, nagy kán. Én úgy vélem, hogy az emberekről nem a szavaik, hanem a tetteik alapján kell véleményt alkotni.

MINDER Cagurnak igaza van, valaki biztosan alattomosan be akart minket feketíteni te előtted, mert azt akarta, hogy az ellenségeidnek tarts minket.

ATTILA Ez a valaki pont én voltam, pontosabban a saját fülem. Ha meg akarnám büntetni, akkor megsüketülnék. De mondjátok meg, hogy mit tegyek Aetiusszal. Amit tanácsoltok, úgy is teszek, ezt tudnotok kell! Mi történt? Megint megnémultatok? No, beszéljen mindenki sorban! Cagur, elsőnek téged szólítalak.

CAGUR Nehéz kérdést tettél fel nekünk, nagy kán... Én mit tanácsolok?... Ez a ravasz, római róka már egy éve közöttünk él. Három napig vendég, utána már kém - mondják. Körbeszaglászva mindent megtudott mirőlunk. Ha te rá akarsz támadni az országára, övele...

ATTILA Megértettelek, Cagur. Minder, most te beszélj!

MINDER Én csak megismételhetném ugyanazt, amit Cagur mondott.

ATTILA Látom, ti most is egyformán gondolkodtok. De vajon a többiek mit mondanak?

GULLJAK Nagy kán, senki sem vélekedhet itt másképpen. Egy év alatt a legbecsületesebb követ is veszélyes kémmé válhat. A római uralkodó nem minden hátsó szándék nélkül küldte őt ide, én ebben nem kételkedem.

ATTILA Dingez, hívd ide Aetiust! Szeretném közölni vele, hogy a Legfelsőbb Tanácsunk hogyan vélekedik róla, és meghallgatni, hogy ő mit szól mindehhez.

(Dingez kimegy. Ekkor bejön Baskort.)

Baskort, Te hogyan merészeled belépni a Legfelsőbb Tanácsunkba?

BASKORT Bocsáss meg nekem, nagy kán, hogy ilyen alkalmatlan időben jövök, de nagyon fontos dolgot kell közölnöm veled. Róma követe, Aetius váratlanul eltűnt.

ATTILA Hogyhogy eltűnt? Hogyan kell ezt értenem?

BASKORT Úgy, ahogy mondom. Tegnap este óta nincs sehol. A szolgálinak azt mondta, hogy lefekszik aludni, de reggel nem találták. És az ágya is érintetlen volt.

ATTILA De hiszen nyomtalanul el nem tűnhetett! Az örök hol látták utoljára? Alaposan kutassatok át mindent! Ha itt meg nem lelitek, lóhalálában eredjetelek utána!

BASKORT Az örök átnézték az egész környéket, de mintha a föld nyelte volna el.

ATTILA Talpra állítani mindenkit! A legsebesebb lovakon induljanak embereink mind a négy égtáj felé, de mindenek előtt Róma irányában! Aki utoléri és elfogja, megkapja tőlem a korobasi rangot! Most pedig vezessétek hozzám Zajatot! A lehető leggyorsabban!

(Attila egyedül marad.)

Aetius, Aetius, ostobább vagy, mint amilyennek gondoltalak. Mint a tapasztalatlan kis hal, magadtól bekaptad a horgot. Nem, téged már senki el nem kap, mert a legsebesebb lóval a legtitkosabb úton száguldasz Róma felé. És éppen a te szökésed jó ürügy arra, hogy megtámadjuk és leromboljuk Rómát. Így teljesül a vágyam, ami akkor született bennem, amikor megpillantottam a római Székesegyházat. Elfogyott a türelmem látva a nagyváros palotáit és ezeket a szavakat hallva: „Mi vagyunk a világ alapja!” Mi majd leromboljuk azokat a pompás falakat, amiket a római imperátorok emeltettek. Én ott a Jézus Krisztusnál nagyobb, az egész világot és minden népet a hunok kezébe adó hatalmas Tengri istennek esküt tettem. Köszönöm, Aetius, te erőt adsz nekem, hogy megvalósítsam régi álmomat!

(Bejön Zaját)

2. JELENET

ZAJAT	Hívattál, azonnal itt is vagyok Nos, nem kellenek már az ágyasok, meguntad őket, kívánsz engem? Én is vágylak téged, mit kell tennem? De hiszen nagy úr lett tebelőled, ágyba viheted a legszebb nőket, mindegyik boldog, ha veled lehet, átölelheti izmos testedet, akár egyetlen mámoros éjben.
ATTILA	Most is olyan vagy, mint akkor régen, beképzelt, gőgös, fáj minden szavad, kemény vagy, mint a római falak, makacs vagy, nyakas, mint mindig voltál.
ZAJAT	Miért hívattál, gyorsan mondd már! Nem tudtam, hogy gonosz is tudsz lenni.
ATTILA	Gonosznak nem tarthat engem senki, pláne nem te, hisz téged kedvellek. Aetius és szolgája elmentek, vagy elbújtak valahol, mondd gyorsan.
ZAJAT	Nekem kellene ezt tudnom? Honnan? Kivel tévesztesz te össze engem? Miért kellene Aetiust figyelnem?
ATTILA	Össze én kivel téveszthetnélek? Aetiusszal egy nyelven beszéltek, ő a földid. Nem találjuk. Hol van?
ZAJAT	És mondd, ezt én vajon honnan tudjam? Múlt éjjel a te ágyadban voltam, s te most...

ATTILA Igen, éjjel a karomban
vonaglottál, mint valami ringyó,
most sziszegsz, mint álnok mérgeškígyó.
Volt, hogy mutattad, vagy jó szerető,
s szőttetek gaz terveket te meg ő.

ZAJAT Mi történt, hogy így beszél most velem,
aki ölelt, csókolt, jaj, Istenem!
Miért gyűlöl engem ő ily nagyon,
hisz soha senkivel meg nem csalom.

ATTILA Mindennek az oka vagy te magad,
mert Aetiusnak csak te mondhattad:
„Látom, készülődnek Róma ellen,
neked gyorsan Rómába kell menned.”

ZAJAT Attila, azt mondod, hogy éppen én,
a rabod, szeretőd, lennék a kém?
Áruld el, ki mondta ezt én rólam!
Már sejtem, de nem tudom, hogy hol van.

ATTILA Magamtól is rájöttem, te ringyó,
szorongattál, mint egy álnok kígyó,
s míg ártatlanul néztél szemembe,
gondolataimba férköztél be.
Ravasz vagy, mint erdőnkben a róka,
nem tudtam, hogy neked az csak móka,
játék, mit velem üzöl, kegyetlen,
én elmondtam neked, mint egyetlen
hívemnek minden titkos tervemet,
s most Aetius rajtam jókat nevet,
hogy hazug tekintetedtől becsapva
a Kán, ellenségének kiadta
a titkát, amit Róma már tudhat.
Nem számít, készítek tervet, újat.
De büntetésed ezért megkapod,
s minden cinkosod is lakolni fog,
könyörög majd nekem gőgös Róma,
a néped taposom sárba, porba,
mindjárt megszólalnak kürtök, dobok,
a sereggel máris indulok,
Aetius szélesebesen vágthat,
esélyük nincs a rómaiaknak.

ZAJAT Attila, szerelmünkre esküszöm,
kívánod, átkelek vízen, tűzön,
hogy veled lehessek mindig,
nekem semmiféle bűnöm nincs, hidd!

ATTILA El szeretném hinni, de nem lehet.
E büntetést szabtam én ki neked.

(Megfojtja a lányt, a holttestet a trónra ülteti, utána arrébb megy, elbűvölten nézi.)

No lám, mily szép vagy a trónon, Zaját,
a te királynői nagyságodat
csodálja mindenki, s szépségedet.
Bocsásd meg, oh, e szörnyű tettemet!

(Attila kimegy, bejön Baskort.)

BASKORT Attila, Nagy Kán, hol vagy? Kereslek.
Mi történt? Jaj, nem hiszek szememnek!
(Közelebb megy a trónhoz.)
Te vagy az valóban, te vagy, Zaját?
És Attila?... A trónon egymagad?
Ennek az oka vajon mi lehet?
Alszol? De hiszen nyitva a szemed!
Jaj, Tengri Istenem, Zaját halott!
Megölték őt, vagy mérget ihatott?
Te, római lány, mit is akartál,
tudhattad volna: vár itt rád halál,
ki trónon ül, nem ismer szerelmet,
a szerelmet rossz helyen kerested,
Róma fiait te nem szeretted,
az idegen szokást nem értetted,
és most, szegény, itt ülsz trón-sírodon,
el nem sirat téged barát, rokon.

(Kimegy.)

3. JELENET

Sienna városától nem messze. Attila tábora.

Lovak patáinak dobogása, kardok, szablyák pengése, harcosok kiáltozása hallatszik mindenfelől. Ez a szörnyű csatazaj lassan elhal. Attila hangja hallatszik.

Bejön Attila. Az arca véres, ruhája szakadozott, ő maga kissé sántít. A kán boldog, mintegy ünnepélyes a hangulata. A kezében tartott törött karddal, mint játékszerrel, játszik. Bejön Baskort.

BASKORT Tengri isten két karjával védett,
a harctéren ő vezetett téged,
győznöd kell, ezt eldöntötte régen.

ATTILA *(A törött kardot nézi.)*
Baskort, figyelj, meg hadd kérdejem:
talán ez a kard is Puru kardja?
Csapkodtam vele én jobbra-balra,
míg el nem tört, becsülettel szolgált,
miként, Baskort, te is szolgálsz.
Az ellenség hullott, mint a legyek.
És most veled, jó kardom, mit tegyek?

BASKORT Vakmerően harcolsz, erős a karod,
és a kardot ügyesen forgatod.

ATTILA A halált szorgalmasan szolgáltad,
nem akadt, ki veled szembezállhat,
de megrokkantál jó kardom, szegény,
tudd, soha el nem felejtelek én!

(Megcsókolja a törött kardod, és átadja az egyik emberének.)

BASKORT Míg el nem tört, Attila, a kardod,
téged fel senki sem tartóztatott,
látom, most meg kell pihenni neked,
a csatát messziről szemlélheted,
a katonáid érted küzdenek,
tenyerükön hordják a lelkedet.
Attila, vigyázni kell magadra,
el nem eshet itt a világ ura!

ATTILA Tanácsokat csak ne adjál te nekem,
amit kell tennem, mindig azt teszem.
Az ütközetet messziről nézzem,
te mondod ezt, ki harcoltál régen
mint én most, éppoly vadul, elszántan,
gyerekként saját szememmel láttam,
tigris voltál, s vadkan, egy személyben,
és tőlem mást kívánsz, meg nem értem.
Mi van, arról beszélj, a harctéren!

BASKORT A rómaiak hátrálnak éppen,
a hunok támadnak, mint lavína,
menekül Róma sok derék fia,
mindenfelé holttestek hevernek,
városuk falát nyaldossák lángnyelvek.

ATTILA Katonáim szívében tűz lobog,
örömmel nézem, hogy mily boldogok:
fut előlük a nagy római had,
és összeomlanak az erős falak.

(Bejön Gulljak.)

GULLJAK Miénk a győzelem, halld, Nagy Kánom,
merre nézek, mindenütt azt látom,
az ellenség fut, nem nézve hátra,
átkot szór rád, Világ Urára.
A harcmezőn holttestek hevernek,
pihenőt fúvass a hun seregnek,
hisz így tovább már nem bírja senki,
katonáidnak is kell pihenni.

ATTILA Pihenni most? Nincs vége a harcnak,
előlünk még sokan elbújhatnak.

(Bejön Cagur.)

CAGUR Eljött Hozzád a Római Pápa,
Uram, a bebocsátását várja.

ATTILA Az Istennek földi helytartója,
ahogy ő magáról mindig mondja.

(Gulljak kimegy.)

 Cagur, hívd be a Római Pápát,
és hogy őt most mindannyian lássák,
maradjatok ti itt velem, kérlek,
s hallgassátok majd, miről beszélek.

(Kimegy Cagur. A kíséretével bejön Leo.)

LEO Dicsőség Neked, hunok Nagy Kánja:
találkozzunk - örökké ezt vágytam!

ATTILA Te vagy a híres Római Pápa
az én szemem is örömmel látja,
hogy eljött a rómaiak főpapja
- boldogan fogad a Hunok Atyja.
A tűztől nem félsz, látom, vagy bátor
- ez nem palota - egyszerű sátor.

LEO Te, jól tudom, vagy az ellenségem,
barátságodat nem is kérem,
senki előtt meg nem hunyászkodom,
Róma ura sem a parancsolóm,
az ő szava sem törvény számomra,
ám nem vagyok én a magam ura,
minden kereszténynek az atyja vagyok,
de parancsot az Istentől kapok.

ATTILA Tehát hozzám is ő küldött téged,
vagy csak engedélyt kellett kérned?
Engem is vezérel a Nary Tengri,
Ő mondja meg, mit miért kell tenni.

LEO Isten nem küld senkit háborúba,
népeit szenvedéssel nem sújtja,
sírást hallani sohasem szeret,
éljenek boldogan az emberek!

ATTILA Azért jöttél, hogy tanítsál engem,
hogy isten parancsát kell követnem?
Akkor hiába fáradtál ide,
mehetsz vissza Rómába izibe.

LEO Nem jöttem én, higgyél nekem, ezért,
ki is oktathatná a nagy vezért,
nem is gondoltam soha erre,
bár Kain s Ábel példa lehetne.
A gyilkolás...

ATTILA Nézem a rangod, neved,
s úgy látom, te folyton elfelejtet,
hol vagy...

LEO	A nép, keresztrel kezében vonul ellened Krisztus nevével az ajkán legyőz, fegyver sem kell neki, velük szemben mit sem tudsz te tenni.
ATTILA	Te azt akarod, hogy megijedjek? Azt hiszed, hogy Attilát megijeszted?
LEO	Az Egyháznak ez nem feladata, a mi Istenünk csak azt akarja, hogy a szavát hirdessük mindenütt, az ő jelképe a mi keresztünk. Kérlek, gonoszságodnak vess véget, nem múlhat ki ily sok emberélet, ne locsold már a földünk vérrel!
ATTILA	E szavaiddal te mit sem érsz el, vagyok a világ egyetlen ura, s ki fegyverrel támad a hunokra, megszolgálja Tengri büntetését. Merre jársz te, figyelmesen nézz szét: térdre kényszerítjük a Szent Várost, s megtisztítjuk, közlöm veled már most, a sok mocsoktól, mi ráakódott, a szolgálknak szabadságot hozok, szétverem a tömlöcök rácsait, eltaposok sok gazdag rómain, kik rabszolgák vérét itták mohón, sokukat a Tiberiszbe fojtom, az összes kaput tárom szélesre, hogy a sok elhurcolt megérthesse: akar - hazájába visszamehet.
LEO	Kán, hogyan magyarázzam meg neked, ha tűzzel hozod a szabadságot, mindenfelől száll feléd átok, gonosz leszel, kegyetlen vadállat, meglehet, most még sokan csodálnak. Rombolsz, teszel tönkre mindent, Kán, fogadd el az egyetlen Istent, a harcnak vége - adj ki parancsot, hisz te vagy a legfőbb parancsnok, vagy a fiad ítéled halálra.
ATTILA	Nem tudtam, hogy hazudhat a pápa, nekem egyetlen egy fiam sincsen, őrizném mint legféltettebb kincsem.
LEO	Rómában jártál nem is oly régen, elfeledted, Attila, már régen hogy oly sok éjszakát töltöttél egy lánnyal, ki megadón oltotta a vágyad?
ATTILA	Emlékszem... most hol van Honoria?

LEO Rómában, s rád hasonlít a fia,
kit azután szült, hogy hazamentél.

ATTILA Fia született? A neve? Mesélj!
Hol van? Mikor láthatom? Mondjad,
magaddal őket el mért nem hoztad?
A fiamról beszélj, küldd ide, kérlek.

LEO Ő Ignác. Megteszek mindent érted,
ha ezt a véres csatát lefűjod,
Nagy Kán.

ATTILA *(Az embereihez)* No, halljátok a parancsot:
bátor harcosaimnak szóljatok:
„Én, Világ Ura, parancsot adok,
a kardok, a lovak pihenjenek,
míg nem kapnak újabb üzenetet.”

(Attila emberei kimennek. Kettesben maradnak a pápával.)

Honorius fia a gyermekem...
Hogyan bizonyítod be ezt nekem?
Ha hazudsz, jól jegyezd meg, pápa,
én magam is elmegyek Rómába,
és halálozok a romok közt leled!

LEO Én nem terjesztek hamis híreket,
számomra az bűn, de máris megyek,
no, jó hun harcosok, engedjétek!
Fiadat, látom, hozza szeretőd,
fogadd nagy szeretettel mindkettőt.

(Kimegy.)

4. JELENET

A színpadra sámánok jönnek, dobolnak, énekelnek, táncolnak Attila körül. Attila arcáról a várakozás és izgalom olvasható le. Egy kézmozdulattal elkergeti a sámánokat.

ATTILA Nem és nem! El ezt sohasem hiszem!
Honoriusával nem lehet ilyen,
ő az uralkodó büszke lánya,
lehetne gazdag, főúri párja.
Nemegyszer forrón ölelt, emlékszem,
szemébe nézni akkor is féltem.
Akár életem is adnám érte.
Az a hajnal, Tengri, mondd... megérte,
hogy magomból foganjon gyermeket,
ki egykor Róma ura lehet,
ő a nagy császárnő unokája,
ha felnő, a császári trón várja.
De hisz ő az én fiam, az enyém,

lehetne csillag a hunok egén.
Jaj, Istenem, Tengri, most mit tegyek?

(Bejön Honoria a gyerekekkel.)

Honoria! Ugye, ez a neved?
Igen, te vagy az, már felismertelek.
Szólj igazat, kié ez a gyermek?
Ő az én fiam tényleg? Hadd lássam!

HONORIA A jöttödre oly sokáig vártam:
nem így akartalak látni téged.

ATTILA Igaz, amit nekem itt beszéltek?
Ő az én fiam valóban? Ignác?
(A gyerekhez)
Ha igaz, az apád, akit itt látsz.
(Érdeklődve vizsgálja.)
Amint nézem, kis hunt látok benne,
mintha sztyeppéink lakója lenne.
Honoria, miért vagy te szótlan,
Tekinteted jókedve hol van?
Mondd csak, hová tűnt a boldogságod?
Az arcodon nem fényt, borút látok.
Mit kívánsz, megteszek mindent neked,
No mondd meg őszintén, mit tegyek?
Régóta látni akartalak,
elválasztottak minket a falak.
Hallgatsz?

HONORIA Az éj, mit töltöttél velem,
tudd, lett az én legnagyobb szégyenem,
mindenfelől gúnyt, megvetést kapok,
otthon emelt fővel nem járhatok.

ATTILA Honoria, ha mit beszélsz, igaz,
miért jöttél, szeretném tudni azt,
talán Leo tanácsát követed,
ő küldött énhozzám, mint követet?

HONORIA Hazámban eddig gúnyolt mindenki,
senkinek sem volt szabad szeretni,
hiszen egy vadtól szültem gyereket,
Rómában élnem alig lehetett,
nem egyszer volt az a gondolatom,
legjobb lenne őt vízbe fojtanom,
reméltem, hogy találkozom veled,
és a te hazádba én elmegyek.
De mihozzánk eljöttél te magad,
feldúlni, égetni országomat,
Csak menekül előled, aki tud,
egész Róma, látod, fejvesztve fut.
Még mit akarsz?

